

Nr 303.

Av herrar **Hage** och **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av garantier för vissa brukare av kronans jord att erhålla tillräcklig utkomst.

Under intrycket av den massarbetslöshet, som särskilt åren 1921—1922 hemsökte vårt land, framskapades som bekant en mycket stark opinionsrörelse syftande till att till jordbruket överföra en del arbetskraft, som blivit arbetslös på grund av industriens tillbakagång. Det är möjligt, att denna opinionsrörelse i vissa avseenden satte sig allt för stora mål före, då man av en eller annan ivrare för saken kunde till och med få höra antydningar därom, att jordbruket skulle kunna mottaga nästan obegränsade mängder arbetskraft och en ökning av antalet självständiga brukare av jorden, en uppfattning, som givetvis måste stranda på de enkla sakförhållandena, att den, som brukar jorden, måste få avsättning för en viss del av sin produktion, om han skall kunna leva samt att avsättningsmöjligheterna för jordbruket under en tid av nedgång för industrien snarare måste minskas än ökas. Det är också antagligt, att denna opinionsrörelse allt för litet beaktade det faktum, att det både ur nationalekonomiska och privatekonomiska utgångspunkter måste anses nog så betänkligt, och ofta blir ett misslyckat experiment, om man söker överföra till jordbruket arbetare, som en längre tid arbetat inom industrien, varit länge borta från arbetet med jorden eller till och med aldrig sysslat med detta arbete samt gift sig utom jordbrukareklassens krets. Det är också kanske riktigt, att denna opinionsrörelse var ute på fel vägar, då den ansåg sig kunna gå i land med experimentet att i Norrlands delvis karga jord och långt ute i skogarna, långt från bebyggda trakter som brukare av jorden placera arbetskraft från stora industrisamhäl- len i södra och mellersta Sverige — ett experiment som kanske någon gång kan lyckas men som antagligen i de flesta fall måste misslyckas och som i övrigt knappast torde finnas anledning att tillgripa, då man väl kan säga, att i Norrland finnes både infödd och naturaliserad arbetskraft, som är lämplig att antaga till brukare där, vare sig denna arbetskraft hela sitt liv sysslat med jordbruk eller den under någon kortare eller längre mellantid sysslat med skogs- eller gruvarbete eller liknande sysselsättningar.

Men även om man alltså mot nämnda opinionsrörelse kunde på dessa

och andra punkter rikta en del anmärkningar, så måste man dock erkänna, att själva *grundtanken* att söka överföra en del av den inom industrien ledigblivna arbetskraften till jordbruket var en riktig tanke. Ty givetvis måste det vara så, att även om jordbruket ej kan övertaga huru mycket arbetskraft som helst, så har dock detsamma en större elasticitet i detta avseende än industrin och andra samhällliga verksamhetsgrenar.

Det måste under sådana förhållanden beklagas, att denna opinionsrörelse, som från statsmakternas sida mottogs med stora sympatier, vilket särskilt framkom i riksdagen vid besvarande av herr Fabian Månssons interpellation i frågan, icke ännu resulterat i några mera betydande lagstiftningsåtgärder, vilka på sin tid ansågos synnerligen brådskande. Och detta måste beklagas, så mycket mera som det icke är uteslutet, att nedgången för industrin med därmed följande minskad arbetskraftsbehov kan bli ett för många år framåt bestående förhållande.

För *Norrland* särskilt är det ett beklagligt faktum, att överförandet av arbetskraft till jordbruket och utvidgande av den odlade arealen givetvis måste i någon mån fördröjas genom att frågan om *kolonisationen på kronojord*, som utretts av en kommitté och i vilken fråga föreligger ett vidlyftigt utredningsarbete, ej ännu resulterat i någon ny eller ändrad lagstiftning. Ett sådant fördröjande, sammanställt med det förhållandet, att konjunkturnerna för jordbruket blivit sämre, kan naturligtvis ej stimulera till övergång av arbetskraft från industrin till jordbruket och ej heller till utökning av den odlade jorden. (Visserligen åstadkoms, åtminstone inom Norrbotten, under arbetslöshetsperioden en dylik utökning därigenom att man i viss utsträckning gav anslag åt småbrukare och lägenhetshavare för uppbrukande av ny jordareal.)

Men gäller det återigen de brukare av jorden, vilka odla jord å kronans domäner i Norrland, så har därvidlag under den senaste tiden inträtt förhållanden, berörda av pressen, vilka verka icke blott i den riktningen, att man drager sig för att spekulera på mottagande av ett jordkolonat utan vilka till och med åstadkomma en sådan verkan, att en del av dem, som redan bundit sig för ett kolonat eller ett skogstorp, börja fundera på, om de ej böra lämna detsamma och söka arbete på annat håll. »Det råder uppbrotsstämning bland kolonisterna i Norrland», har det sagts i pressen, och trots gjorda påståenden om motsatsen torde det vara så, att detta i någon mån är sanning, även om en stor del av dessa kolonister kanske till slut likväl stanna kvar på sin koloni eller kronatorp, beroende därpå, att man har klart för sig, att arbetsmöjligheterna inom industrin och andra arbetsområden äro så dåliga just nu, som de verkligen äro. Men skulle det inträffa en förbättring på detta sistnämnda område, då är det fara för, att stora delar av nämnda kolonister göra allvar av sin föresats, vilket skulle kunna innebära ej blott olägenheten av nedläggandet av odlad jord — det är visserligen endast fråga om små torvor — utan även medföra den nack-

delen, att det arbets- och beredskapsmanskap, som staten har på sina skogar i form av kolonister, kronotorpare m. fl., i viss utsträckning försvinna eller decimeras.

Vad är orsaken till denna begynnande inriktning mot ett övergivande av jordbrukslägenheterna i statens skogar i Norrland? Härpå kan svaras, som även påpekats i pressen, att huvudorsaken är den omständigheten, att kolonisterna och övriga brukare av statens jord i Norrland under de senaste tiderna fått en mycket kännbar erfarenhet om, att förhållanden kunna inträffa, då den inkomst, som ställts i utsikt för dem som arbetare i skogarna — en inkomst som är nödvändig för deras uppehälle bredvid den lilla inkomsten av jordbruket — kan fullständigt upphöra. En sådan för nämnda brukare av kronans jord synnerligen smärtsam upptäckt har särskilt gjorts under de senaste åren och har åstadkommit synnerligen stora bekymmer hos vederbörande samt underblåst den s. k. uppbrotsstämningen.

Samtidigt har det kunnat konstateras, som redan förut berörts, att ett betydande fördröjande skett med avseende på fattandet av beslut med anledning av det av kolonisationskommittén framlagda förslaget till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna, som även innehåller förslag till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna m. m. Nämnda förslag avgavs nämligen som bekant den 31 maj 1922 men har ej ännu, då detta skrives, resulterat i någon lagstiftning. Det är helt naturligt, att dröjsmålet med fattandet av beslut i denna fråga samt i de spörsmål, som ytterligare framförts från olika håll i framställningar och yttranden, syftande till att på olika punkter förbättra förslaget, har medverkat till missmod och »uppbrotsstämning» bland det folk, som skulle beröras av denna lagstiftning, och som väntat och hoppats på, att vissa förbättringar i deras villkor skulle kunna åstadkommas på grundvalen av det framlagda lagförslaget, likaväl som det skulle kunna åstadkommas förbättringar för *nyttillträdande* brukare av statens jord i Norrland.

Undertecknade anse, med anledning av vad som här anförts, att det finnes synnerligen stora skäl, som tala för, att statsmakterna fortast möjligt vidtaga sådana åtgärder, att den förbättring, som man syftat till att åstadkomma i villkoren för brukare av statens jord i Norrland (och Dalarna), fortast möjligt bli en verklighet, och detta även om det skulle kosta åtskilligt med penningar för staten. Ty det är otvivelaktigt, att dessa människor, som beröras av denna lagstiftning — boende i allmänhet långt bort i obygderna, förande som pionärer för samhället en hård och strävsam tillvaro, vilken blivit ännu vanskligare och ekonomiskt osäkrare under de närmast föregående åren, då bristen på arbete i skogarna för en stor del av dem medfört en rent katastrofal ekonomisk situation — ha gjort sig i alldeles särskild hög grad förtjänta av, att statsmakterna fortast möjligt åstadkomma en förbättring i deras villkor.

Från dessa utgångspunkter skulle det vara synnerligen väl motiverat, att

riksdagen fortast möjligt under innevarande år fattade ett beslut med anledning av ovannämnda kommittéförlag samt med anledning av de ändringsförlag och yttranden, som inkommit till Kungl. Maj:t, syftande till förbättringar på vissa punkter av kommitténs förslag, varvid undertecknade särskilt vilja påyrka, att avseende fästes vid de yttranden, som inkommit från dem, som direkt beröras av denna lagstiftning (ett sådant yttrande har bland annat inkommit från ett möte av kronotorpare m. fl., samlade till möte i Korsträsk i Norrbotten hösten 1922).

Emellertid har det under senaste tiden framkommit dels genom statsverkspropositionen, dels på annat sätt, att ovannämnda förslag icke ännu äro så genomarbetade, att de åtminstone ej nu kunna framläggas inför riksdagen. Däremot har en överarbetning av förslaget igångsatts.

Då så är, vilja vi endast uttrycka den önskan, att denna överarbetning forceras så, att hela frågan kan föreläggas om möjligt inför denna riksdag. Men på samma gång vilja vi här framföra den meningen, att denna överarbetning och prövning även må kunna få omfatta några sidor av saken, som blivit särskilt aktuella under de senaste tiderna och som förut under frågans utredning ej ägnats någon större uppmärksamhet.

Vi avse härmed främst, att den saken bör prövas, om ej i de nya bestämmelserna eller kontrakten böra införas några stadganden, som kunna i någon form innehålla för brukarne av kronans jord i Norrland och Dalarne bestämmelser, som under alla förhållanden trygga tillgång till avlönat arbete eller ock till någon ersättning i penningar eller natura, då arbete ej kan anskaffas, så att det ej inträffar, att arbetstillgången och inkomsten tryter, vilket måste resultera i ett sammanstörtande av kolonisternas m. fl. ekonomiska beräkningar om att kunna slå sig fram, vilka beräkningar byggts på inkomst så väl av det lilla jordbruket som på arbetsförtjänst, främst från arbete i statens skogar.

Det är också helt naturligt, att vederbörande byggt sin ekonomi på bägge dessa inkomster, då man i allmänhet vid kolonatets övertagande ställt mycket bestämt i utsikt, att sådana inkomster av skogsarbeten kunde förväntas.

Men det finnes även en annan omständighet, som kan här åberopas som motiv för, att staten giver nämnda kolonister m. fl. vissa garantier för att de, sedan de slagit sig ned på statens jord, ej skola ställas utan inkomst. Det är först den omständigheten, att dessa människor ofta äro boende i fattiga och skuldbelastade, med hög kommunalskatt tyngda kommuner, som vid behov måste inträda hjälpande mot kolonisterna m. fl., med resultat i en ökad fattigvårdstunga för kommunen. Och härvidlag förtjänar då framhållas, att det är staten och ej kommunen, som i många fall föranlett en dylik person och hans familj att bosätta sig inom kommunen. Men så tillkommer dessutom, att kolonisationsverksamheten i viss mån tillkommit, för att brukare av statens jord å kronoskogarne i Norrland skulle i viss utsträck-

ning vara ett slags beredskaps-, vakt- och skogsarbetarepersonal på statsskogarna. Det kan även från dessa sistnämnda utgångspunkter försvaras, att staten, i den mån behov härför föreligger, alltid garanterar utöver den lilla inkomsten av jordbruket brukaren av jord på statsdomänerna i Norrland och Dalarne ett visst ekonomiskt tillskott på ett eller annat sätt, antingen i form av arbete å statsskogarna, avlönat enligt gällande med fackföreningarna överenskomna priser, eller anslag för uppodling av jorden (utvidgning av kolonatets eller kronotorpets odlade areal) eller någon ersättning (beredskapsersättning, naturaersättning eller dylikt), i den mån de förut omnämnda sätten att giva arbete eller anslag till uppodling ej kunna ifrågakomma.

Detta är en av de frågor, som böra utredas i samband med den pågående överarbetningen av kolonisationskommitténs betänkande, så att de nya bestämmelserna eller kontrakten komma att innehålla stadganden i nämnda avseende, vilket alldeles givet skulle medföra en större trygghet för brukare av statens jord i Norrland, särskilt vid ekonomiska konjunkturväxlingar, då avverkningar å skogarne minskades, på samma gång som det givetvis skulle medverka till en större benägenhet till att söka kolonat m. m. samt sitta kvar å redan erhållna dylika. Vi vilja slutligen anmärka, att man från Norrbottens och Västerbottens skogstorpäre varit inne på denna fråga, då från de bägge representanter, herrar B. Lindqvist och N. Näslund, som utsetts att avgiva yttrande med anledning av kommitténs betänkande, i ett yttrande av den 2 mars 1922 uttalats, att det borde å varje kronopark finnas planlagda arbeten, vilka i tider av arbetsbrist finge av kolonisten utföras, det vill säga reservarbeten för honom. »Därigenom», säga nämnda representanter, »skulle kolonisterna få en viss trygghet, sällan sakna arbete» m. m.

Det skulle kanske därför till äventyrs kunna anses, som om denna fråga ej nu behövde föras fram med yrkande om dess utredning, då den redan framförts till Kungl. Maj:t. Men då densamma blivit ännu mera aktuell under det senaste året och då det på sina håll torde finnas ganska stort motstånd mot hela denna tanke samt då ovannämnda representanters yrkande ej tagit upp saken i hela sin vidd och ej närmare utformulerat yrkandet, så ha vi ansett, att densamma nu bör framföras, då i alla fall hela komplexet av dessa frågor gått till överarbetning.

Vi ha emellertid även anledning att göra detta därför, att Kungl. Maj:t visserligen berört denna fråga i statsverkspropositionen men gjort detta på ett sätt, som vi icke anse fullt tillfredsställande. Statsrådet har visserligen i propositionen uttalat sig för att omskrivna brukare av kronans jord i Norrland (och Dalarne) skulle kunna få uppodlingslån ur norrländska nyodlingsfonden, varigenom kolonisterna m. fl. skulle kunna beredas ekonomiska möjligheter att använda en del av den tid, då de ej ha arbetsförtjänst, till uppodling av den från kronan arrenderade jorden. Det har i detta sammanhang även antytts, att domänstyrelsen numera ställt i utsikt, att kolonisterna m. fl. skulle kunna få tillräckligt med arbete å statsskogarne. Men detta

har ingen garanti. En sådan garanti bör så långt det är möjligt på något sätt skapas, så att brukarne av kronans jord i Norrland visste bestämt vad de hade att rätta sig efter, och den bör skapas *fortast*, ty givetvis skulle skapandet av något sådant ha en viss betydelse för ett fullföljande av kolonisationen.

För ett lyckligt fullföljande av denna kolonisation erfordras visserligen även en del andra ändringar i villkoren för nämnda brukare, t. ex. *att* fördelaktigare bestämmelser åstadkommas, syftande till att minska det arrende, som efter friären skall erläggas (det kan i viss mån ifrågasättas, om ej dessa arrenden kunna fullständigt efterskänkas), *att* kontrakten befrias från en del märkliga bestämmelser, som hindra jordbrukare att mottaga vem som helst m. m., *att* brukarne erhålla egna representanter i de lokala och andra nämnder, som skola leda och ordna kolonisationen, *att* rätten till jakt och fiske å kronoskogen utsträcker m. m.

Men samtliga dessa spörsmål torde vara föremål för den utredning, som pågår.

Däremot torde ovannämnda yrkande om åstadkommande av garantier för att brukarna tillföras under *alla* förhållanden en inkomst, som de kunna leva på, ej vara åtminstone i *denna* form föremål för den pågående utredningen.

Med hänvisning härtill hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda, huruvida, på vilket sätt och i vilken utsträckning brukare av kronans jord i Norrland och Dalarne må kunna genom kontrakt eller på annat sätt få garantier för att erhålla sådan utkomst, främst genom arbete å kronans skog eller uppodling av kolonat m. m., att denna inkomst tillsammans med inkomsten från den brukade jorden blir sådan, att brukaren kan leva på densamma.

Stockholm den 21 januari 1924.

Ernst Hage.

Ivar Vennerström.

I motionen instämma:

Adolv Olsson,
Gävle.

Elof Lindberg.

C. A. Svensson.

Mauritz Västberg.

O. W. Lövgren.

Helmer Lagerkwist.

C. O. Johansson,
Sollefteå.